

de Samaritanen

De Samaritanen doen met Pasen, Pinksteren en het Loofhuttenfeest een pelgrimage naar de top van de berg Garizim

De meeste christenen kennen de Samaritanen van twee verhalen in de evangeliën: het verhaal van de barmhartige Samaritaan in Lucas 10 en het gesprek van Jezus met de Samaritaanse vrouw in Johannes 4.

Omdat de Samaritanen zo'n bijzondere geschiedenis hebben en ondanks vervolgingen nog steeds een kleine gemeenschap hebben die oude tradities in ere houdt, is het waardevol om nader in te gaan op de achtergronden van deze gemeenschap.

geschiedenis

In de evangeliën lezen we over vijandschap tussen Joden en Samaritanen. Wat is de achtergrond van deze vijandschap? In het jaar 722 voor Chr. kwam er een einde aan het Noorderrijk door de verovering van Assyrië. Het verhaal hierover staat in 2 Kon 17. Vele inwoners van het Noorderrijk werden gedeporteerd. Er waren echter ook achterblijvers. In het latere jodendom worden de Samaritanen als afvalligen afgeschilderd. Zij zouden een polytheïstisch geloof hebben. Dit werd echter door Samaritanen in die tijd stellig ontkend. De beschuldiging van polytheïsme is dus erg aanvechtbaar. Het meest kenmerkend voor de Samaritanen in de oudheid is het geloof dat de berg Garizim de centrale plaats moet zijn van aanbedding en de aanvaarding van de Samaritaanse Pentateuch (= de eerste vijf boeken van de Bijbel), die overigens geen grote verschillen vertoont met de Joodse Tora. Wel wijzen de Samaritanen de twee andere delen van het Oude Testament af. Ze aanvaarden alleen Genesis tot Deutronomium.

De Samaritanen hadden een eigen heiligdom. Dit heiligdom werd echter in 110 voor Christus door de Makkabeër Hyrcanus verwoest. Vanaf dan is het echt vijandschap tussen Joden en Samaritanen. De Makkabeërs verjoedden het land en dwingen de inwoners zich tot het jodendom te bekeren. Er ontstaat een *Samaritaanse diaspora*, die verspreid was over het toenmalige Griekse rijk. En soms nemen Samaritanen wraak (de verontreiniging van de tempel van Jeruzalem door Samaritanen in de tijd van Jezus, Flav Jos, *Antiquitates*, 18:29-30). Pilatus richtte een bloedbad

aan onder Samaritanen, omdat hij een Samaritaanse man met messiaanse aanspraken als bedreiging zag voor zijn positie (Flav Jos, *Antiquitates*, 20:118-124). Bij de Joods-romeinse oorlog in 66-74 werden 10.000 Samaritanen, die ingesloten waren, vermoord (Flav Jos, *Bellum* 3:307-314). Na de opstand van Bar Kochba (van 133-135) werd er een tempel van Zeus gebouwd op de berg Garizim. Samaritanen vluchtten naar de stad Caesarea. In deze tijd werden waarschijnlijk ook alle boeken van de Samaritaanse gemeenschap verbrand. Hierdoor tasten we bij historisch onderzoek bij veel kwesties in het duister.

In het christelijke keizerrijk worden de Samaritanen gediscrimineerd en tegengewerkt. Synagogen mogen niet meer gebouwd worden. Er zijn gedwongen bekeringen tot het christendom.

In de Islamitische periode gebeurt hetzelfde.

Het gevolg was dat er in de 12^e eeuw nog maar 1500 Samaritanen waren, waarvan 1000 in Nablus. Arabisch is inmiddels de voertaal geworden. In de 14^e eeuw verbeteren de contacten tussen Joden en Samaritanen.

Onder de Ottomanen in de 16^e eeuw is er een verdere achteruitgang. Er zijn nog slechts enkele honderden Samaritanen. De Samaritaanse diaspora bestaat niet meer.

de gemeenschap nu

Anno 2014 leven er ruim 700 Samaritanen. Er is een gemeenschap in Cholon bij Tel Aviv en uiteraard bij Nabloes. De gemeenschap bij Nabloes is meer gesloten.

Door het toestaan van gemengde huwelijken is er weer wat groei gekomen in de gemeenschap. Biologisch was het ook noodzakelijk, omdat door inteelt meer dan 10% van de gemeenschap gehandicapt was. Vanaf de jaren vijftig mogen joodse vrouwen trouwen met Samaritanen. Vanaf de jaren 90 ook niet-joods vrouwen. Als ze maar voor het huwelijk het Samaritaanse geloof aanvaarden. Er bestaan geen rituelen voor de overgang naar het Samaritaanse geloof. Samaritanen hebben nooit in de geschiedenis aan missie gedaan.

geloof

Er zijn eigenlijk weinig verschillen tussen het Joodse geloof en het Samaritaanse geloof.

De Samaritanen geloven dat de berg Gerizim de plaats is waar men moet aanbidden.

Samaritanen geloven in engelen, maar niet in demonen of de duivel.

Mozes heeft bij de Samaritanen bijna dezelfde plaats als Jezus bij de christenen. God heeft het bestuur van de wereld aan Mozes toevertrouwd. Mozes is het Licht der wereld. Mozes is het licht van de eerste scheppingsdag. De instandhouding van de wereld hangt af van dit licht. Mozes was pre-existent, dat wil zeggen: hij bestond al voordat hij geboren werd. Het Nieuwe Testament zegt over Jezus hetzelfde. Als het einde van de wereld aanbreekt, keert Mozes terug.

Genade is belangrijk in het geloof van de Samaritanen. Wat betreft de zonde is men optimistischer dan vele christenen. Zonde is vermijdbaar.

De inspiratie van de Heilige Schrift (de pentateuch) neemt men zeer letterlijk.

rituelen

De eredienst heeft veel overeenkomsten met de Islam. Het is historisch moeilijk uit te maken of de Islam invloeden heeft ondergaan van de Samaritaanse eredienst of omgekeerd.

Samaritanen zelf zien hun rituelen als een voortzetting van wat door Mozes is ingesteld. De hogepriester stamt rechtstreeks af van Aäron.

Er zijn op het ogenblik drie Samaritaanse synagogen. Bij het binnentreden moet men de schoenen uitdoen. Er zijn geen banken of stoelen alleen vloerkleden. Men gaat alleen op de sabbat naar de synagoge. Vrouwen zijn niet aanwezig (omdat ze onbewust mogelijk onrein kunnen zijn). Men wast zijn handen, de mond, de neus, het gezicht, de oren en de benen. Bij bepaalde gelegenheden bidt men net als moslims met het voorhoofd op de grond. Bij andere gebedshoudingen heeft men de handpalmen omhoog. Bij feestelijke gelegenheden dragen Samaritanen lange witte gewaden en een fez-achtige hoed. De hogepriesters dragen witte tulbanden.

aanbidding op de berg Garizim met Pesach

In de synagogen zijn geen afbeeldingen van mensen en dieren. Wel van bloemen, religieuze voorwerpen en dergelijke. Geometrische patronen zijn uiteraard ook toegestaan.

Rituele reinheid is bij de Samaritanen erg belangrijk. De regels hiervoor zijn strenger dan in het jodendom. De man is na een zaadlozing of seks een dag onrein. Vrouwen moeten tijdens hun menstruatie alleen zitten, eten en slapen. Ze mogen niets en niemand aanraken. Dit leidt tot psychische spanningen. Maar de traditie gaat voor.

Samaritanen hebben geen tefilin (gebedsriemen), maar wel amuletten met bijbelse teksten. Mezoza's (doosjes aan de deurposten) zien er bij Samaritanen anders uit en worden niet consequent gebruikt.

De regels voor de sabbat zijn bij de Samaritanen strenger dan bij de Joden. Er zijn vier diensten op de sabbat. Een groot deel van de sabbat is men dus in de synagoge.

Samaritanen vieren alleen de feesten die in Genesis tot Deutronomium staan. Dus geen Poerim en Chanoeka.

Met **Pesach** worden daadwerkelijk (ong 25-30) lammeren geofferd. Voor het feest begint woont men in huisjes op de berg Garizim. Met Pesach is er een voettocht naar de top van de berg.

Met **Pinksteren** viert men de komst van de 10 Geboden. Er is een dienst van 18 uur. Het ritueel begint rond middernacht en eindigt 6 uur in de avond.

Grote Verzoendag is evenals in het jodendom een dag van vasten.

Het **Loofhuttenfeest** viert men binnen. Dat men geen loofhutten buiten maakt, heeft te maken met de periode van vervolging onder islamitische heerschappij. Aan het einde van het feest draagt men de tienden af aan de hogepriester.

december 2014

Jart Voortman, www.opengeloven.net onder 'studies, inleidingen, teksten'

gebaseerd op: Pieter W. van der Horst, De Samaritanen, Geschiedenis en godsdienst van een Israëliëse gemeenschap, Amphora books 2013.

verantwoording illustraties

<http://flashbak.com/the-ancient-samaritans-of-israel-from-mount-gerizim-to-the-ukraine-24280/>

<http://www.history.com/topics/holidays/passover/pictures/passover/samaritan-pilgrimage-marking-the-holiday-of-passover>